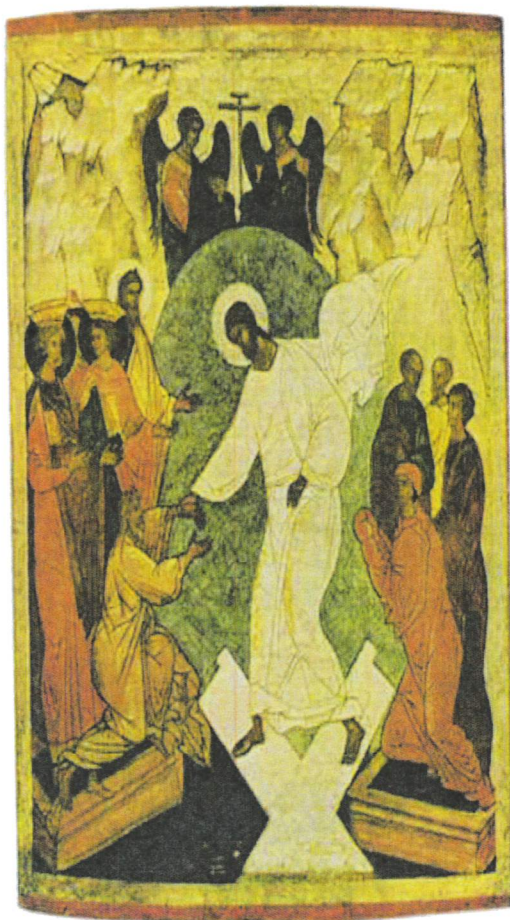
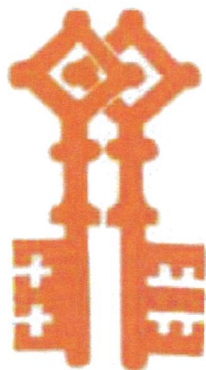
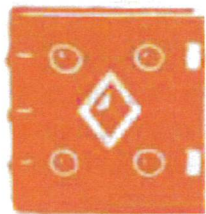

RE-FORMATIO

ÅRGANG 63

ISSN 0900-8519

1 / 2022

Sandheden er ilde hørt

Ved Frede Møller, pastor emeritus¹

"Men jeg siger Jer sandheden, derfor tror i mig ikke" (Johs. 8,45)

*Vor sjæl er døv og stum
For evangelium,
Men høres vil Guds ord
Og føres trindt på jord.* (DDS 443, vers 3)

Det er Grundtvig, der skriver sådan i en salme, der handler om Jesus, der får en døvstum til at høre og tale (Mark. 7, 34). Samme Grundtvig oplevede i den grad modvilje og modstand, når det gjaldt det sande evangelium, og det er ikke stort anderledes i dag. I dag er der dem, der kæmper for at ændre ritualerne i vor kirke, fordi de mener, de gamle ritualer ikke svarer til tidsånden.

Men hvad nu, hvis det er sandheden, som kommer frem i de gamle ritualer? Hvad nu, hvis det er sandheden, vi ikke vil høre?

Er det sandheden, at vi er Guds børn, når vi bliver født? Eller bliver vi Guds børn i den hellige dåb? Spiser vi nadverens vin og brød for at tænke på Jesus, eller er det sådan, at nadverens vin og brød er Jesu Kristi legeme og blod, som kan blive til dom for os, hvis vi ikke ænser det?

Er det sådan, at vi går i kirke, fordi vi ved, at her møder vi Gud selv og hans ord til os, et ord, som vi rejser os for at lytte til, og som vi må tage til os og rette os efter? Er salmerne noget, vi bare synger til minde om en tro, Kingo og Brorson havde engang, men som vi selvfølgelig ikke deler i vor oplyste tid?

Grundtvig havde det svært i sin tid. I en periode var han underlagt censur, så det var forbudt at synge hans salmer, og han måtte ikke engang konfirmere sin egen søn.

¹ Oprindeligt trykt i Kristeligt Dagblads rubrik Ordet. Bringes med forfatterens tilladelse.

Det, han kæmpede for, og som også vi må kæmpe for, var Bibelens sande budskab om Jesus Kristus. Ja, det var kampen for sandheden, kan vi også sige. Sådan var det også for vor Herre Jesus. Gang på gang måtte han opleve, at folk ikke ville tage imod denne sandhed, men bekæmpede den med næb og kløer.

Også i dag kan man opleve en underlig uvilje, når det gælder Bibelens budskab. En modstand mod at høre sandheden, at jeg er en synder, der kun kan frelses ved troen på Jesus Kristus, som gik i mit sted og bar mine synder. Det budskab må "føres trindt på jord", og det budskab må høres, fordi det er livsnødvendigt for os.

C. S. Lewis om iveren efter at være kreativ, eksperimenterende eller spontan i liturgien

"The modern habit of doing ceremonial things unceremoniously is no proof of humility; rather it proves the offender's inability to forget himself in the rite, and his readiness to spoil for everyone else the proper pleasure of ritual." (fra: *A Preface to Paradise Lost*, ch. 3)

Kirkens Liturgi – "Vi vidste ikke, om vi var i Himlen eller på Jorden"

Ved Jan Bjerregaard, pastor emeritus

Foredrag ved Kirkelig Fornyelses Landskonvent 14. maj 2021 i Kingos Kirke, København:

Sidste år havde jeg sagt ja til at tale ved konventet over emnet: "Kirkens Liturgi i pastoralt perspektiv", men konventet måtte aflyses p.gr.a. coronasituationen.

Der er mange lag og tilgangsvinkler til det pastorale perspektiv.

Når jeg i år har fortrukket en anden undertitel, så skyldes det, at jeg synes, at den giver en grundlæggende tilgang til emnet. Dette grundlæggende er forudsætningen for at kunne tale om det pastorale perspektiv,

Kirkens Liturgi.

Ordet Liturgi er et græsk ord, som egentlig ikke har en kirkelig betydning, men kan bruges i en kirkelig sammenhæng. Og i denne sammenhæng kan vi bedst oversætte ordet med "tjeneste", altså "gudstjeneste". Foredragets undertitel viser, hvad liturgien egentlig drejer sig om: Vi vidste ikke, om vi var i Himmelen eller på jorden.

Citatet stammer fra Nestors Krønike og med disse ord beskrev ud-sendingene for storfyrst Vladimir i Kiev i år 987 deres indtryk fra gudstjenesten i Hagia Sofia-kirken i Konstantinopel. De var sendt ud for at finde den bedste tro. Og deres indtryk fra den ortodokse gudstjeneste førte til, at fyrst Vladimir lod sig døbe sammen med sit folk. Citatet har en fortsættelse: Vi vidste bare, at Gud har bolig blandt menneskene dér, og deres gudstjeneste er langt skønnere end noget andet folks.

Kirkens Liturgi. Hvad går den ud på? Vi finder svaret i de få ord, som den ortodokse kirkes liturgi begynder med. De er meget sigende. Præsten synger, råber: Ære til den hellige væsensenhedslige udelelige treenighed.

Og så er vi foran Guds trone i den himmelske uskabte verden.

Væsensenhedslige: det er det græske ord: homoousios fra den Nikæenske Bekendelse i året 325. Det er et menneskeligt forsøg på at sige at Faderen og Sønnen og Helligånden er af samme væsen.

Uskabte, altid eksisterende, fra evighed til evighed, forskellige og dog udelelige. Det guddommelige mysterium. På dansk i den nikæenske bekendelse hedder det "samme væsen".

Ære til Gud, som har åbenbaret sig under de tre navne: Faderen og Sønnen og Helligånden. Ikke tre guder, men den ene og samme, og den eneste sande Gud. Ham være Ære!

Og som sagt: Så er vi foran Guds trone.

Her på jorden ser vi - i de troendes gudstjeneste - de helliges tro, håb og kærlighed, der giver sig udtryk i, hvad der lever i dem, hvad der optager dem, hvad de ser, og hvad de ser hen til, alle disse mangeartede tanker, følelser og erkendelse, der lever i troen og håbet og i kærligheden, de samler sig i ord, i liturgi, den liturgi, som kan samles i det ene ord: Taksigelsen. Eukaristia. Taksigelse for livet, udvælgelsen, frelsen, syndernes forladelse, genfødslen, det nye livs glæde og den kommende verdens liv; og alt dette samlet i gudstjenestens centrum: den hellige nadver, taksigelsen for Herrens død til vor frelse.

Ære til Gud. Ære til Gud for alt dette.

Liturgien skal hjælpe os til at løfte vor sjæl, vort hjerte til det Himmelske. Hjerterne opad, eller som det hedder i 1912-liturgien: Opløft jeres hjerter til Herren! Lad os prise hans navn!

Det er Guds folk, som samles for Guds åsyn: Dit folk møder villigt frem på din vældes dag; i hellig prydelse kommer dit unge mandskab til dig, som dug af morgenrødens moderskød. Ps. 110, 3.

Din vældes dag. Det er Påskemorgen. Den første dag i ugen og samtidig den ottende dag, for nu er en ny tid begyndt. Og deres gudstjeneste er langt skønnere end noget andet folks.

Og det er jo fordi alt i gudstjenesten - den ægte gudstjeneste - kommer fra Herlighedsens Herre.

I den gamle pagt blev der sagt (Ps. 147, 19 -20): "Han kundgør sit ord for Jakob, sine vedtægter og lovbud for Israel. Sådan gjorde han ikke mod andre folk, dem kundgør han ingen lovbud. Halleluja."

Det er forskellen på Gudsfolket og de andre folk. De har ikke set, de har ikke hørt, de har ikke erfaret, hvad vi - den nye pagts folks især - har set, hørt og erfaret.

Jeg har ikke det ordrette citat, men i sin af handling: "Der Glaube im Neuen Testament" siger Adolf Schlatter, at jøden, når han stod i templet, så vidste han, at han selv, hans folk, hans tro, den lov, som han med glæde adlød, hans gudsyndelse, ja alt omkring ham, det kom fra Gud Herren, Det var befale og forordnet af Gud Herren selv. Da Moses på Sinaj bjerg modtog budene og loven, så han også, hvordan det jordiske tabernakel skulle indrettes og hvordan gudstjenesten der skulle foregå:

Hebræerbrevet 8,5: "De tjener ved en helligdom, der er et afbillede og en skygge af den himmelske, således som Gud tilkendegav Moses det, da han skulle indrette tabernaklet: "Se til," sagde han, "at du udfører alt efter det forbillede, som blev vist dig på bjerget." Og det gjorde Moses.

Vi har som kirke ikke modtaget en lignende guddommelig anvisning og forbillede på, hvordan den nye pagts gudstjeneste skal foregå, men vi er ikke uden forbilleder og anvisninger på hvordan vi skal tjene Gud. Der er jo den gamle pagts tjenester og dens bøger, især Davids Salmer, og så har vi Det nye Testamente, hvoraf der hele tiden kan øses, og vi har i Det nye Testamente Johannes Åbenbaring med synerne fra Guds trone,

Det kan med megen ret siges, at vi ikke er efterladte uden forbilleder og anvisninger på en ægte gudstjeneste. Ikke for ingenting kalder den orthodoxe Kirke sin liturgi for den guddommelige liturgi.

Ikke alt har været på plads fra begyndelsen af, men så vidt jeg kan skønne, så har liturgien ret hurtigt fundet en fast form, med faste led. Paulus giver i 1. Korinterbrev 14,26 en antydning af gudstjenestens indhold: I kap. 14, 26 skriver han: "Hvad følger nu heraf, brødre? Når I kommer sammen, så har enhver af jer en salme, eller en belæring, eller en åbenbaring, eller en tungetale, eller en udlægning; lad alt ske således, at det tjener til opbyggelse." Andet sted i brevet nævner

Paulus Herrens nadver, og han taler om takkebønner.

Men selve ordene har vi ikke, bortset fra nadverens indstiftelsesord. Vi har enkelte bønner i Apostlenes Gerninger, og vi har Fadervor, som Herren selv har lært os.

Men hvad vi har, altså i den førreformatoriske kirke, tror jeg, er meget præget af den himmelske gudstjeneste, vi ser fortalt af Johannes i Åbenbaringsbogen og af formaningerne i Det nye Testamente.

I Åbenbaringsbogen har vi fået lov til at komme med til det, der sker ved Guds trone. Og det, der sker der, det er den egentlige og sande gudstjeneste, hvoraf vor jordiske tjeneste jo skulle være en afglans. At se er at forstå. Og når man har forstået, så ved man, hvad man skal gøre.

Lad os derfor se på den himmelske gudstjeneste, som den står beskrevet i Åbenbaringsbogen.

Vi begynder i kapitel 4, vers 6: Og foran tronen er der ligesom et glarhav, klart som krystal, og midt for hver side af tronen, i kreds omkring den, fire livsvæsener fulde af øjne fortil og bagtil. Og det første væsen lignede en løve; det andet væsen lignede den okse; det tredje væsen havde ansigt som et menneske, og det fjerde væsen lignede en flyvende ørn. Og hvert af de fire væsener havde seks vinger, rundt om og på indersiden af vingerne er de fulde af øjne, og uden ophør siger de dag og nat: "Hellig, hellig, hellig er Herren, Gud, den Almægtige, han, som var, og som er, og som kommer!"

Og videre: "Og når væsenerne frembærer ære og pris og tak til ham, som sidder på tronen, og som lever i evighedernes evigheder, da kaster de fireogtyve ældste sig ned for ham, som sidder på tronen, og tilbeder ham, som lever i evighedernes evigheder, og lægger deres sejrskranse ned for tronen og siger: "Værdig er du, vor Herre og Gud, til at få æren og prisen og magten; thi du har skabt alle ting, og de blev til og blev skabt, fordi det var din vilje."

Og i kapitel 5 fra vers 8 læser vi: Og da det (Lammet) tog bogrullen, kastede de fire væsener og de fireogtyve ældste sig ned for Lammet, og de havde hver en harpe og guldsåle fyldt med røgelse, det er de helliges bønner. Og de sang en ny sang: "Værdig er du til at tage bogrullen og bryde dens segl, thi slagtet blev du, og med dit blod har du til Gud købt mennesker af alle stammer og tungemål og folk og folkeslag, og du har gjort dem til konger og til præster for vor Gud,

og de skal herske på jorden." Og i synet hørte jeg røster af mange engle rundt om tronen og væsenerne og de ældste, og deres tal var ti tusinde titusinder og tusinde tusinder, og de sagde med høj røst: "Værdig er Lammet, det slagtede, til at få kraft og rigdom og visdom og styrke og pris og ære og lov!" Og enhver skabning i Himmelen og på jorden og under jorden og på havet, ja alt, hvad i dem er, hørte jeg sige: "Ham, som sidder på tronen, og Lammet være lov og pris og ære og magt i evighedernes evigheder!" Og de fire væsener sagde: "Amen!" Og de ældste kastede sig ned og tilbad.

Og i kapitel 7, vers 9: Derefter så jeg, og se, en stor skare, som ingen kunne tælle, af alle folkeslag og stammer og folk og tungemål stod foran tronen og foran Lammet iførte lange, hvide klæder og med palmegrene i hænderne; og de råbte med høj røst og sagde: "Frelsen tilhører vor Gud, som sidder på tronen, og Lammet." Og alle englene stod rundt om tronen og om de ældste og om de fire livsvæsener, og kastede sig ned for tronen på deres ansigter og tilbad Gud og sagde: "Amen! Lov og ære og visdom og tak og pris og kraft og styrke tilkommer vor Gud i evighedernes evigheder! Amen."

Og i kapitel 11 vers 15: Og den syvende engel blæste i sin basun; da lød der i Himmelen høje røster, som sagde: "Verdensherredømmet er nu blevet vor Herres og hans Salvedes, og han skal være konge i evighedernes evigheder." Og de fireogtyve ældste, som sidder for Guds åsyn på deres troner, kastede sig ned på deres ansigter og tilbad Gud og sagde: "Vi takker dig Herre, almægtige Gud, du som er, og som var, fordi du har overtaget din store magt og tiltrådt dit kongedømme; folkeslagene vrededes, men nu er din vredes dag kommet og den tid, da de døde skal dømmes, og lønnen gives dine tjenere, profeterne, og de hellige, og dem, som frygter dit navn, både store og små, og da de, der lægger jorden øde, selv skal ødelægges."

I kapitel 14 hører vi om en ny sang, som dog ikke gengives: Og jeg så, og se, Lammet stod på Zions bjerg og sammen med det hundrede og fireogfyrretyve tusinde, som havde dets navn og dets Faders navn skrevet på deres pander. Og jeg hørte en lyd fra Himmelen som en brusen af mange vande og som en buldren af stærk torden, og den lyd, jeg hørte, var som af harpespillere, der spiller på deres harper. Og de synger en ny sang foran tronen og foran de fire livsvæsener og de ældste; og ingen kunne lære den sang uden de

hundrede og fireogfyrretyve tusinde, som er løskøbt fra jorden. I kapitel 15 vers 3 hører vi om Moses' og Lammets sang: Og de sang Moses', Guds tjener, sang og Lammets sang: "Store og underfulde er dine gerninger, Herre vor Gud, du Almægtige! retfærdige og sande er dine veje, du folkenes konge! Hvem skulle ikke frygte dig, Herre! og prise dit navn? Thi du alene er hellige; ja, alle folkene skal komme og tilbede for dig åsyn, fordi dine retfærdige domme er blevet åbenbaret."

Og i kapitel 19, fra vers 1 lyder det: Derefter hørte jeg ligesom et mægtigt kor fra en stor skare i Himmelen, som sagde: "Halleluja! Frelsen og æren og magten tilhører vor Gud. Thi sande og retfærdige er hans domme: han har dømt den store skøge, som styrtede jorden i fordærv med sin utugt, og han har krævet sine tjeneres blod af hendes hånd!" Og for anden gang sagde de: "Halleluja!" Og røgen fra hende stiger op i evighedernes evigheder. Og de fireogtyve ældste og de fire livsvæsener kastede sig ned og tilbad Gud, som sad på tronen, og de sagde: "Amen! Halleluja!" Og fra tronen lød en røst, som sagde: "Lovsyng vor Gud, alle hans tjenere, I, som frygter ham, små og store!" Og jeg hørte som et kor af en stor skare og som en brusen af mange vande og som en buldren af stærke tordner; de sagde: "Halleluja! thi Herren, vor Gud, den Almægtige, har tiltrådt sit kongedømme. Lad os glæde og fryde os og give ham æren; thi Lammets bryllupsdag er kommet, og hans brud har gjort sig rede." Og han siger til mig: "Skriv: Salige er de, som er indbudt til Lammets bryllupsmåltid. Og han siger til mig: "Dette er sande Guds ord." Og jeg kastede mig ned for hans fødder for at tilbede ham, men han siger til mig: "Gør det ikke! Jeg er din medtjener og dine brødres, som bevarer Jesu vidnesbyrd; Gud skal du tilbede!"

Vi slutter her. Hvad ser vi i den himmelske gudstjeneste?

Foruden de fysiske tegn på tilbedelse: at de omkring tronen kaster sig ned for Gud Herren, den Almægtige og for vor Herre Jesus i Lammets skikkelse, så hører vi også tilbedelsen ved at de omkring tronen frembærer alle slags taksigelser: for Gud selv, for skabelsen og frelsen. For i tilbedelsen af Gud og Lammet ser vi en udvikling af de begivenheder, der er knyttet til Guds frelsesplan, hvis endemål er, at Gud tiltræder sit kongedømme, og Lammets bryllupsdag kommer, og at Gud endelig gør ende på sine og vore fjenders magt over

jorden og menneskene.

Lidt af dette ser vi afspejlet i kirkens liturgi, hvor kirkeåret er præget af de store frelsesbegivenheder, vi kender så godt: Jul, Påske og Pinse. Og så den store begivenhed, vi fejrer i disse dage: Herrens himmelfærd. Og det er en stor begivenhed, fordi vi på denne dag ikke kun ser tilbage til dengang Herren blev optaget til Himmelen, men vi ser også frem til Herrens komme i skyerne. Og på den måde er Kristi himmelfærdsdag, om ellers rigtig forstået, meget på linje med det, vi hører om i Åbenbaringsbogen, og hvor Gud Herren, den Almægtige, tilbedes som "ham, der var, og som er, og som kommer". Hvor meget af det, vi læser om i Åbenbaringsbogen, er så taget ind i gudstjenesten? Ja, det kommer jo an på, hvorhen man ser. Det er nok i den orthodoxe kirke, vi ser tilbedelsen klarest. I den russiske kirke er der ingen stole. Man står op, eller, som jeg har set, knæler. I den katolsk-apostolske kirke og også i den romerske er der knæleskamler ved kirkebænkene. Og det har vi jo også i folkekirken, omkring alteret. Vi modtager alterets sakramente knælende. Og så er der sangen, som i alle kirker har fundet sine udtryk, skrevet af mennesker, af Guds tjenere, som har set Guds rige. Så på den måde, har vi lidt af tilbedelsen også i vor kirke. Og vi har også en stor og rig salmeskat, navnlig af ældre dato, som virkelig kan løfte os til det himmelske.

Der er i den forbindelse et vers, som vi måske skulle lægge mærke til i kapitel 14 vers 3, hvor der om den nye sang siges, at ingen kunne lære den, uden de hundrede og fireogfyrretyve tusinde som er løskøbt fra jorden. Dette gælder på sin vis også i dag og har været gældende siden Pinsedagen: Ingen kan se Guds Rige, hvis han ikke bliver født på ny, som vi læser, at Herren selv siger det i Johannes evangeliet kapitel 3 vers 3, og videre i vers 5: Ingen kan komme ind i Guds Rige, hvis han ikke bliver født af vand og Ånd.

Gælder dette for mennesker, så gælder det også, når der holdes gudstjeneste. Også her er det nødvendigt at kunne se Guds Rige. Og det er derfor, at det ikke er alt, hvad man kalder gudstjeneste, der er sand gudstjeneste. I kristelig betydning.

Det giver mig anledning til at nævne, at det ikke er alle forandringer i liturgien, som er af det gode og til det gode. For forandringer har der været, og forandringer vil der sikkert også komme. Til det gode eller

det værre.

Og for nu ikke at genere nogle nulevende, så lad os for eksemplets skyld gå tilbage i tiden, til den tid, som vi kalder rationalismens tid. Det er den tid, om hvilken Ludvig Helweg (1818-1883) i sin meget omfattende danske kirkehistorie "Den Danske Kirkes Historie", skriver: "Ingensinde blev Bibel og Christendom spottet og haanet paa en frækkere Maade end netop i disse Aar."

Der var i disse år adskillige personer, som havde fået magt og indflydelse i den danske Kirke, men som ikke var kristne; og de søgte af al magt at få kirkens liturgi rettet ind efter deres egne tanker og ideer. Når man har en anden religion end kristendommen, så er der meget i kirkens liturgi, som må forekomme frastødende. Og har man ikke anstændighed eller samvittighed, så kan man vel heller ikke se noget galt i at ville forandre liturgien, selvom man højtideligt har lovet at ville holde og forsvare liturgien, som den er.

I 1785 fremsatte kongelig konfessionarius Christian Bastholm et "Forsøg til en forbedret Plan i den udvortes Gudstjeneste."

Ludvig Helweg skriver: "Rigtignok lod det til, som om det kun var enkelte Smaaændringer, Bastholm ønskede hist og her, men i Virkeligheden var det en fuldkommen Opgivelse af den gamle kirkelige Cultus, lagt an på at gjøre Gudstjenesten "kort, interessant og opmuntrende" ved at give den hele Handling en theatralisk Effekt."

Trosartiklerne skulle heller ikke beholdes uforandrede, men efter "Tid og Lejlighed fremsættes i en mere opbyggelig Form."

Forsagelsen ved dåben ville Bastholm have forandret til: "Vil Du være en Borger i Jesu Rige, saa skal Du arbejde paa at træde i Jesu Forspor."

Lykkeligvis kom der intet ud af dette forslag, og det næste forsøg i 1825 faldt også til jorden, takket være Grundtvig.

I 1825 udgav Professor i theologien Henrik Nicolai Clausen en omfattende afhandling: "Catholicismens og Protestantismens Kirkeforfatning, Lære og Ritus". Bogen er på i alt 860 sider og er et imponerende arbejde. Katholicismen behandler professor Clausen med inddragelse af den katholske kirkes historiske dokumenter, og den del af afhandlingen vakte megen beundring. Men, når det kommer til den protestantiske kirkeforfatning, så går professor Clausen meget let hen over de historiske dokumenter, og i stedet for dem fremsætter han sine egne meninger om hvad, der burde være den

protestantiske kirkes forfatning, lære og ritus.

Få dage efter at Clausens bog var udkommet, udgav Grundtvig et mod svar til professor Clausen i et lille skrift "Kirkens Gjenmæle". Her i skriver Grundtvig: "Nu har Professor i Theologien H. N. Clausen i fornævnte Bog paa det Udtrykkeligste og Stærkeste erklæret, at han ei vil taale nogen anden Kundskabs-Kilde eller Troes-Regel i den Christelige Kirke end Skriften, og ligesaa bestemt erklæret Skriften for usikker og selvmodsigende, hvoraf unægtelig følger, at han ei alene forkaster den Christelige Kirkes oprindelige Troes-Bekendelse, men erklærer den igennem mange Aarhundreder bekendte Christendom for aldeles ubekjendt og ukjendelig."

Grundtvigs lille skrift blev udgivet påny i 1925 af den grundtvigske bevægelse "Kirkeligt Samfund." Det var den grundtvigske sognepræst Hans Kring i Stege, som stod for udgivelsen, og han skrev en indledning og nogle kommentarer til Grundtvigs skrift, som jeg synes, er meget værdifulde.

Hans Kring skriver: "For Grundtvig var Luthers Gerning at føre Kirkeskibet ind i den rette Kurs, at rette Kirkeskibets Afdrift. Kirken var den samme og blev den samme før som efter Reformationen. Det "protestantiske" er ikke en Grundbestemmelse ved Kirken, men kun den i en bestemt Tid nødvendige Afkastning af de i Romerkirken opsamlende Misforstaaelser og Fordrejelser.

For Clausen er det protestantiske, det nejsigende, det egentlige i Reformationen."

"Clausen indtager da dette angribelige Standpunkt, at Kirken i protestantisk Forstand er uafhængig af Historien. Det betyder intet, hvad den har sagt om sig selv i sine historiske Vidnesbyrd."

"Grundtvig kalder Clausens protestantiske Kirke for et Luftkastel. For ham er Kirken - den hellige almindelige Kirke - det Trossamfund, som fra den første Pinsedag og indtil Dagenes Ende bringer Syndernes Forladelse og evigt Liv som en stadig Livsstrøm. Den har sin Historie saavel før som efter Reformationen. Saa længe der har eksisteret Daab og Nadver, saa længe har Kirken været til, og kun ved Daab og Nadver kommer et Menneske ind i Livsforbindelsen med Naadens Gud, som i Jesus Kristus skænker sine Gaver: Syndsforladelse og evigt Liv."

På det tidspunkt, hvor Grundtvig skrev "Kirkens Gjenmæle", havde Grundtvig haft sin "mangeløse opdagelse": at kirke og kristendom

ikke grunder sig på Bibelen, men på troen på den treenige Gud, som har fundet sit udtryk i den apostoliske trosbekendelse.

Noget af det, som har stødt Grundtvig, tror jeg, er, at Clausen vil grunde hele kristendommen på Bibelen, som han samtidig afviste som uforståelig og selvmodsigende. Ved dåben vil Clausen springe forsagelsen over. Trosbekendelsen lyder nok før dåben, men ikke som en direkte tilspørgsel. I stedet for tilspørgslen hedder det: "Vil du paa denne Tro være døbt?"

Det er endvidere bemærkelsesværdigt, at i alt det, som siges og bedes i professor Clausens dåbsritual forekommer ordet "synd" ikke, ej heller "syndernes forladelse", undtagen i "Fadervor" og i den apostoliske trosbekendelse.

I alt dette og meget mere fornemmede Grundtvig, at professor Clausens dagsorden var den samme som Bastholms i 1785, og Grundtvig anklagede professor Clausen for at have "stillet sig i Spidsen for alle den Christelige Kirkes Fjender og Guds Ords Foragtere i Landet".

Clausen anklagede Grundtvig for injurier, og Grundtvig blev dømt skyldig og ikendt en meget lille bøde. Der var flere, som støttede Grundtvig, bl.a. en af Højesterets medlemmer, som offentligt erklærede, at han ikke have noget med denne dom at gøre, og at Grundtvig havde ret i alt, hvad han havde skrevet. Det pågældende medlem af Højesteret fik en mild irettesættelse.

Denne fejde havde dog, ifølge Ludvig Helweg, til følge, at rationalismen fik sit dødsstød her i landet.

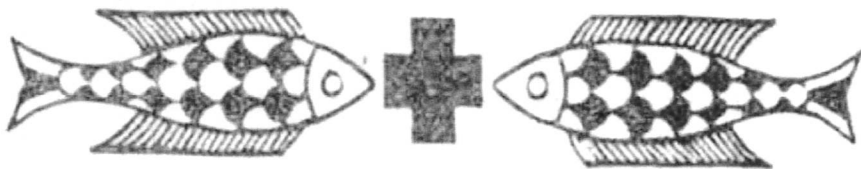
Når jeg har fremdraget disse to eksempler på vantroens angreb på liturgien, så hænger det sammen med, at vantroen desværre ikke gik i graven sammen med rationalismen, og at vantroen har det med at komme igen i andre forklædninger, men altid med det samme forsæt: at ville erklære den historiske kristendom for en fejltagelse, og i stedet sætte sin egen forståelse af bekendelse, Bibel og tro i stedet for Det nye Testaments apostoliske vidnesbyrd. Og deraf følger jo også at liturgien må forandres. En ny religion må have en ny liturgi. Derfor skal man aldrig tage rettelser i liturgien med ligegyldighed. Men, for at vi nu ikke skal slutte af med at blive hængende i fortidens synder, vil jeg slutte af med at læse en bøn fra den orthodoxe kirke, hvori vi kan se, hvorledes liturgien henter sit indhold fra hele den hellegelige Skrift, og giver sin tro, sit håb og sin kærlighed udtryk i både bøn

og tilbedelse:

"O Gud, den store og højeste! Du, som alene har Udødelighed og bor i uopnaeligt Lys, Du, som har viseligen indrettet al Skabning, Du, som gjorde Skilsmisse mellem Lyset og Mørket og satte Solen til at regere om Dagen og Maanen samt Stjernerne til at regere om Natten, Du, som har værdiget os Syndere ogsaa i denne Stund til at komme frem for Dit Aasyn med Tak og at frembærer Aftenlovprisning for Dig! lad Du selv, o Alkærlige, vor Bøn stå som et Røgelse-Offer for Dig og annam den til en velbehagelig Lugt. Giv os Fred i denne Aften og i den forestående Nat; ifør os Lysets Vaaben; beskyt os imod Rædselen om Natten og imod al Genvordighed, som farer frem i Mørket, og giv os, at den Søvn, som Du har skænket os til vore trætte Lemmers Forfriskelse, maa være fri for alle Djævelens onde Indskydelser. Ja, o Herre! Du alt det Godes Giver! giv at vi ogsaa paa vore Lejer maa føle Anger, om Natten maa ihukomme Dit Navn og, oplyste ved Betragtning af Dine Bud, maa staa op i Sjælefryd, for at lovprise Din Godhed og frembære for Din Barmhjertighed Bønner og ydmyge Begæringer for vore egne Synder og for Dit Folks, hvilket Du se ned til i Din Miskundhed, for den hellige Gudsfødendes Forbønners Skyld.

Thi en god og alkærlig Gud er Du, og vi opsender Lov og Pris til Dig, Faderen og Sønnen og den Helligaand, nu og altid og i Evighedernes Evighed. Amen"

(Ritualet for de forudindvidede Gavers Liturgi. Den orthodox-katholske Kirkes Guddommelige Liturgi, oversat af Provst C. Siletsky, 1909, side 90.)

Prædiken til Alle Helgens Dag 2021 i Bjerreby Kirke på Tåsinge

Ved Peter Østerby-Jørgensen

Tekster: Johs. Åb. 21, 1-7 & Matth. 5, 13-16

Salmer: 571 – 574 – [DDS1953 nr. 302, 5-6] --- 377 – 573 – 356

Den store hvide flok vi se. Og derfor – som det hedder i det gamle indgangsvers til denne dags højmesse:

Lad os alle glæde os i Herren og fejre festen til ære for alle helgen, over hvis højtid englene glæder sig og priser Guds Søn i kor.

Alle helgen. Alle Guds udvalgte og elskede, som Han har helliggjort i sin enbårne og elskede Søn, Jesus Kristus.

En stor skare, som ingen kan tælle. Jesu mor Maria, Hans apostle, andre, hvis navne vi kender fra Det Nye Testamente.

Martyrerne – de trods alt forholdsvis få fra den ældste kirke og de langt flere fra det ene århundrede efter det andet – helt til og med de frygteligt mange fra vor egen tid.

Og alle dem, der uden at være apostle og uden at blive martyrer levede og virkede i tro og håb og kærlighed og derved blev hellige vidner i deres tid og på deres sted: Gejstlige og lægfolk, nonner og munke i klostrenes stilhed, kvinder og mænd i det travle dagligliv, rige og fattige, folk med magt og indflydelse og folk, de fleste ikke regnede for noget, personer, der var kendt af mange, og personer, der næppe var kendt uden for deres nærmeste kreds.

Der findes levnedsskildringer af mange af dem – i vor tid kan den slags selvfølgelig også findes på Internet.

Men mange flere af dem véd vi ingenting om. De levede, passede det, de skulle, stred deres strid, holdt ud, lagde sig selv og hele deres liv i Guds hænder – og blev glemt.

Min ven, Father Michael Bowie, præst ved den berømte kirke All Saints, Margaret Street, London, sagde for et par dage siden – ved en "streamet" gudstjeneste:

"Kirken fejrer ikke kendisser – engelsk: celebrities, den fejrer helgener. Det er vigtigt at skelne: Kendissers liv er offentlige udstillinger; der findes ikke sådan noget som en kendis, der lever i det skjulte. Det er anderledes med helgener: Ganske vist véd vi meget om nogle af dem; men om mange af dem véd vi kun lidt eller ingenting. Og de ville ikke ønske sig det anderledes."

De ord minder mig om en sætning af den hellige Theresa af Lisieux, som Børge Barsøe jævnligt trak frem – på fransk:

"A toutes les extases, je préfère la monotonie du sacrifice obscur." Det betyder noget i retning af: "Frem for alle henrykkelser foretrækker jeg det skjulte offers ensformighed."

Børge Barsøe uddybede disse ord i en prædiken Alle Helgens Dag for 42 år siden.

Han skildrede en gruppe kvinder, som han havde set på en af sine mange ture til Frankrig i 1950'erne og -60'erne.

På deres vaskedag, vel en bestemt dag om ugen, kom de gående i flok ud af deres landsby, hver slæbende på sit vasketøj. De gik ned til en flod, hvor de under munter snak vaskede og skyllede deres tøj – og bredte det ud på bredden til tørring i solen.

Et muntert og virksomt liv. Det skjulte offers ensformighed. Guds helige vidner, der levede deres liv med Gud og mennesker, i tro og håb og kærlighed – og ubemærket af de fleste.

Der var en lille pige, der besøgte en kirke sammen med sin mor. Hun så længe på de glasmalerier, der var i vinduerne, og spurgte så:

Mor, hvem er de mennesker i vinduerne?

Hendes mor svarede: Det er helgener.

Pigen overvejede det et øjeblik – og sagde så: Så véd jeg, hvad helgener er: Det er mennesker, der lader lyset skinne igennem sig.

Det er vel det samme, vor Herre Jesus Kristus siger i det korte evangeliestykke, vi har lyttet til i dag:

I er jordens salt. I er verdens lys. Og jeres lys skal skinne for mennesker, så de ser jeres gode gerninger og priser jeres Fader, som er i Himlene.

Den sammenhæng, Jesus siger de ord i, gør det klart, at det er forholdet til Ham, der gør mennesker til jordens salt og verdens lys.

Det eneste særlige, de mennesker, Han siger de ord til, foretager sig, er jo at sidde omkring Ham og lytte til Hans ord. Fordi de gør det – men også kun derfor, er de jordens salt og verdens lys.

Ret beset er det lys og kraft fra Ham, der gør dem til jordens salt og verdens lys. Det er lyset fra Ham, der skinner gennem dem.

Det er Ham, der gør det muligt for dem – for os – at leve som lysets børn, der stråler som himmellys i verden og bærer lysets frugt af godhed, retfærdighed og sandhed.

Alle Guds udvalgte og elskede, som Han har helliggjort i sin enbårne og elskede Søn, Jesus Kristus.

Det er dem, der har været kristen kirke og menighed på jorden fra Kristi Himmelfart og den første Pinse og indtil nu.

Vi véd ikke meget om ret mange af dem; men vi véd, at de var der, og vi tør måske endda gå ud fra, at hvis ikke de havde været der, havde vi næppe heller været her i dag.

De blev som en kæde af skinnende lys, og det var godt. Det bragte godt med sig – også til gavn og glæde for os. Derfor takker vi Gud for dem i dag, priser deres og vor himmelske Far og beder Ham give os nåde til at følge i deres spor – i tro og håb og kærlighed, på vej til evig salighed.

Men se: Alle Helgens Dag holder os fast på, at de og vi er ét, at vi udgør ét fællesskab – på tværs af alle grænser:

Helgen her og helgen hisset / er i samme menighed.

Helgensamfund af Guds nåde / er vi i Hans kærlighed.

Sammen bor vi i Guds-haven.

Os alle bærer dog Guds åndedræt.

Guds menighed på jorden og Guds menighed i Himlen.

Vi har troen til fælles, troen på Faderen og Sønnen og Helligånden.

Og vi har håbet til Gud til fælles, forventningen om, at Guds Rige skal bryde frem i herlighed med evig fred og evig glæde – evig lykke, evig salighed.

Men vi har også kærligheden til fælles, kærligheden til Gud, kærligheden til hverandre og kærligheden til vor næste.

Derfor tør vi tro, at Guds menighed i Himlen synger med, når vi synger vore lovsange til Guds ære, ja, synger, selv hvis vi bliver trætte

og opgivende og efterladende med den lovsang og tak, vi skylder Gud.

Og vi tør tro, at Guds menighed i Himlen beder sammen med os, ja, beder for os, selv hvis vi ikke får bedt så meget og så ofte, som vi burde, og som vi har lov til.

Guds menighed på jorden og i Himlen.

Et fællesskab i tro og håb og kærlighed – og derfor i lovsang og bøn.

Et fællesskab i Kristus.

Tanken om fællesskabet mellem Guds menighed på jorden og Guds menighed i Himlen var ikke fremmed for Martin Luther. For ham kommer dette fællesskab især til udtryk ved Nadveren, Altergangen. Derfor skriver han i et skrift fra 1519:

”Når jeg er en synder, når jeg er en falden, når denne eller hin ulykke rammer mig, velan, så går jeg til alters og modtager et tegn fra Gud på, at Kristi retfærdighed, Hans liv og lidelse, med samt alle de hellige engle og de salige i Himlen og de fromme mennesker på jorden, tjener til støtte for mig.”

Se: Det fejrer vi også i dag.

Resten lader vi salmerne sige. Glædelig fest!

Evangelisk katolicitet

Anmeldelse ved Peter Edlef Nissen

Om kyrkans enhet och identitet i Kristus

Berth Löndahl (red.); 225 sider; Artos 2021; SEK 210

Denne antologi ønsker at afdække kirkens identitet - det vil sige den almindelige (katolske) kirke i verden og gennem alle tider. De 13 bidragsydere er alle knyttet til Svenska Kyrkan - mange som præster og nogle som undervisere og forskere. Bogen reagerer på to tendenser: Bogen er et indlæg i en aktuel strid omkring Svenska Kyrkans identitet. Den er truet af en socialdemokratisk opfattelse af kirken som en institution, der ikke må stå i modstrid med

samfundsudviklingen (s.8). Desuden ønsker forfatterne at gå i dialog med tidens økumeniske åbenhed omkring bekendelsen til Kristus (den såkaldte *regula fidei*), som den i disse år kommer til udtryk i frikirker uden for en luthersk sammenhæng, idet mange kristne ikke længere føler sig bundet af de gamle konfessionelle kirkeskel. Det er et indlæg i den fælles længsel efter kirkens enhed (s.9-11).

I forordet påpeger Berth Löndahl hvordan Svenska Kyrkans identitet er apostolsk, katolsk og luthersk. Denne overordnede tråd tager de fire følgende artikler op. Björn Fjärstedt skriver om at begrebet katolsk har en spænding i både at være altomfattende og centreret om Kristus. Markus Hagberg påpeger at det er den universelle Kirke som er katolsk, og den tager udgangspunkt i Guds åbenbaring som den kommer til udtryk i Skriften og en levende tradition levet i Kristus. Folke T. Olofsson minder om at Kirken er en, hellig, katolsk (almindelig) kirke grundlagt af apostlene, hvor Guds Ånd virker gennem sine nådemidler. Peter Bexell fokuserer i sin artikel på det apostolske som 1. hele kirkens liv; 2. traditionsoverleverede former; 3. den kristne tros specifikt historiske form (s.34). Det handler om at centrum i Kirken bør være Kristus og livet i ham, som den udtrykkes i den universelle kirke. Artiklerne er polemisk vendt dels mod Romerkirkens eksklusive forståelse af katolicitet, dels de politiske partiers misbrug af kirken til at dyrke lokale og ukirkelige (ukatolske) dagsordener. Bexell udtrykker at han gerne ser at Svenska Kyrkan genfinder sin opgave som økumenisk formidler mellem protestantisme og Romersk katolicitet (s.36).

Dette gør det fra et luthersk synspunkt naturligt at spørge, hvor de lutherske ærinder hører hjemme i diskussionen. Carl Axel Aurelius har her en vigtig pointe, når han henviser til at de lutherske reformatorer ikke ønskede at bryde med katoliciteten. Han henviser til ærkebiskop Nathan Söderblom, som har haft stor indflydelse på svensk økumenisk tænkning. Ideen om Svenska Kyrkan som *via media* i arbejdet med at restaurere katolicismen i reformert kristenliv omtales også positivt af Mikael Löwegren. Samtidigt bliver det også tydeligt i hans artikel hvordan Svenska Kyrkan har forladt denne position i dens manglende ønske om at rumme modstandere af kvinders ordination. Folke T. Olofsson har en klagende artikel hvor det

evangeliske og katolske integreres i hinanden: med udgangspunkt i *Confessio Augustanas* vægt på den hellige forsamlings levende gudstjeneste og levende tro på Kristus forbinder det Guds folk til en evangelisk-katolsk helhed. Han henviser til Bo Giertz' tre søjler: nådemiddel-kirkelighed, kirkefromhed og hverdagskristendom (s.66). Heri kan det apostolske, bibelske og katolske integreres og komme ret til udtryk. Sven-Erik Brodd ser på hvordan begrebet katolsk er blevet brugt i forbindelse med oversættelse af *Confessio Augustana* på svensk i spændingen mellem 'almindelig' og 'kristen'. Den er klar-gørende i forhold til de misforståelser og problemer der kan opstå i arbejdet med evangelisk-katolsk kristendom.

Det næste afsnit er et forsøg på at definere begrebet katolicisme nærmere. Erik Eckerdal har en særdeles vigtig og lang artikel om begrebets historie, og hvordan det forstås henholdsvis materielt, ideologisk eller holistisk (s.84f.). Han ser gerne at 'det evangelisk-katolske' element i de protestantiske kirker fremmes, og derfor er det nødvendigt med en åbning af begrebet væk fra ideologiske kampe mellem romersk og protestantisk polarisering. Naturligt nok fokuserer han en del på Borgå-deklarationen (som i Danmark er mest kendt som Porvoo-erklæringen), som fokuserer på katolske elementer i de nordiske kirkers liv og lære. En god supplerende artikel er her Sven-Erik Brodds artikel om hvordan katolicisme-begrebet gennem historien er blevet betragtet med mistro fra protestantisk hold.

Bogen slutter med enkeltstudier indenfor bestemte områder: gudstjenesten (Mikael Löwegren); ærkebiskop Yngve Brilioths (1891-1959) katolicitetstænkning med udgangspunkt i liturgiske fornyelse (Maria Eckerdal); dåb og katekese (Carl Axel Aurelius); fællesskabet (Marco Aldén); præsteembedet (Björn Fjärstedt) og salmesangen (Henrik Tobin). Der kan her ikke gås ind i alle detaljerne, men fremhæves skal her Yngve Brilioths advarsel mod højkirkelig sektarisme. En vigtig sag, som ofte overses i drøftelserne omkring kirkens katolicitet, netop fordi højkirkelige som regel betragter sig som det der arbejder på at fremme katoliciteten. Nævneværdig er også Berth Löndahls artikel om at være evangelisk-katolsk menighed. Her gives nogle klare og enkle anvisninger ud fra begreberne hellighed, virkelighed og bekendelse.

Artiklerne i bogen er forholdsvis korte, hvilket gør dem let læst. De er samtidig præget af akademisk viden og lærdom, og forfatterne og udgiver skal have ros for at evne at fremstille komplekse emner kort og præcist. Flere af dem har historiske perspektiver, og dermed får læserne en god forståelse for katolicitetens udvikling i svensk kirkeliv. Der forekommer en del gentagelser igennem bogen. Det bliver let vilkårene for en antologi. Den er velegnet som opslagsbog, og den kommer næsten hele vejen rundt om emnet. Det er godt gået, og det glæder mig at svensk luthersk kirkeliv har så gode ressourcer at tilbyde hele Kirken - også udenfor Sverige.

Frustrationen over Svenska Kyrkans udvikling er den samlende tråd bogen igennem. Selvom man forholder sig kritisk til Romerkirken og enkelte steder til den anglikanske tradition, fremgår det tydeligt, at Romerkirken næsten udelukkende er den eneste referenceramme udenfor Svenska Kyrkan. Netop med inspiration fra Porvoo savner jeg en reference til anglikanske samtaler om samme emner, selvom det berøres i anden sammenhæng i Kjell O. Lejons artikel om protestantisme. De ortodokse kirkers dialog med Romerkirken ville også være relevant at inddrage. I forhold til emnet ville udenlandske bidrag have været oplagt og sikret et bredere perspektiv. Bogen kommer til at fremstå meget svensk, hvilket er et paradoks i forhold til emnet.

Der er megen sorg mellem linjerne over udviklingen i Svenska Kyrkan i bogen. Man må forundres over forfatternes fortsatte tro på muligheden for at lede Svenska Kyrkan i en ret retning. Jeg kunne godt savne en vilje til at tænke i alternative muligheder for lutharierne, end blot valget mellem de gamle folkekirker eller Romerkirken. Jeg savner også en generel placering af statskirkelig tænkning og praksis i spørgsmålet om evangelisk katolicitet.

Det ender nemt i brokkeri over partiernes magtmisbrug, som for eksempel i Berth Löndahls artikel. Derfor sidder jeg tilbage med en oplevelse af at bogen fremstår mere tilbageskuende end fremadtsynende. På den anden side indeholder bogen mange gode almene teologiske principper for fremtidigt arbejde med evangelisk katolicitet, uanset om det så bliver i Svenska Kyrkan eller ej.

Sekvens til Skærtorsdag ved Fodvaskningen

Hvor der er barmhjertighed og kærlighed, dér er Gud.
Kristi kærlighed har samlet os til eet.
Lad os juble og frydes i ham.
Lad so frygte og elske den levende Gud.
Og lad os elske hverandre af et ærligt hjerte.

Hvor der er barmhjertighed og kærlighed, dér er Gud.
Når vi altså er samlede til eet, så lad os vogte os, at vi ikke bliver uenige.
Lad al ondsindet tvist og strid være borte,
Og Kristus, vor Gud, være midt iblandt os.

Hvor der er barmhjertighed og kærlighed, dér er Gud.
Lad os med de salige skue dit åsyn i herlighed, Kristus, vor Gud.
En glæde, som er uforgængelig og ren i al evigheds evighed uden ende.
Amen

FKF - LANDSKONVENT den 26. til 27. maj 2022

Hovedtema: "De helliges samfund"

Bibeltekst: *I skal døbes med Helligånden om ikke mange dage. (Ap. G 1,5)*

Sted: Kingos Kirke, Bragesgade 35, 2200 København N.

PROGRAM:

Kristi Himmelfartsdag torsdag den 26 maj 2021

- Kl. 14.00 Festmesse på Kristi Himmelfartsdag
- Kl. 16.00 Foredrag ved sognepræst Anders Graversen: "Helligåndens virke i kirken"
- Kl. 18.00 Festvesper med procession.
- Kl. 19.00 Middag
- Kl. 20.30 Completorium

Fredag den 27. maj 2020

- Kl. 09.30 Festmesse for Helligånden
- Kl. 11.00 Generalkapitel ifølge vedtægterne
- Kl. 13.00 Tolvsang
- Kl. 13.15 Frokost og kaffe
- Kl. 14.00 Foredrag ved pastor Ole Skjerbæk Madsen: "Autoriteten i Kirken"
- Kl. 16.00 Vesper og afslutning

PRAKTISKE OPLYSNINGER

Konventsafgift: Kr. 150,- for hele landskonventet. For enkelte foredrag betales kr. 75,-. Der er 50 % rabat for studenter. Man opfordres til at betale forud for landskonventet.

Priser for måltider:

Middag torsdag: 160,00 kr. Let morgenmand fredag: 15 kr, Frokost fredag: 60 kr.
Betaling: Danske Bank; reg.nr. 1551; kontonr. 0002 08 81 42.

Tilmelding til måltid helst inden *den 15. maj 2022* til fællesskabets kasserer Nete Marie Hjorth Madsen, Gillesager 268, 5. sal, tv., 2605 Brøndby, tlf. 28 90 03 29, email: nmhjorthmadsen@gmail.com

Overnatning må hver enkelt sørge for. Mulighed for privat indkvartering i et vist begrænset omfang

Yderligere oplysninger: Se www.kirkelig-fornyelse.dk

RE-FORMATIO

udgives af Fællesskabet KIRKELIG FORNYELSE

Redaktion: FKF's bestyrelse. Ansv. red. Henrik D. Gautier

Formand for FKF: Henrik D. Gautier , Femte Juni Plads 10, 2000 Frederiksberg; E-post: hdg@privat.dk Tlf: 30551272

Næstformand: Chr. Ankerstjerne Rønneberg, Sdr. Fasanvej 20, 2000 Frederiksberg. Tlf. 40449204

Kasserer: Nete Marie Hjorth Madsen, Gillesager 268, 5. tv. 2605 Brøndby. Tlf. 36757165, e-post. nmhjorthmadsen@gmail.com

Bankforbindelse: Danske Bank, Reg.nr. 1551; kontonr. 2 08 81 42

Ved overførsel fra udlandet: SWIFT-BIC: DABADKKK, IBAN: DK25 3000 0002 0881 42

Adresseændringer meddeles kassereren!

Abonnement Re-formatio: Henvendelse til redaktionen. Pris 100 kr.

Hjemmeside: www.kirkelig-fornyelse.dk

Indhold:

Sandheden er ilde hørt *ved Frede Møller s.2*

Kirkens liturgi: "Vi vidste ikke, om vi var i himlen eller på jorden" *Jan Bjerregaard s.3*

Prædiken til Alle Helgens Dag 2021 *ved Peter Østerby-Jørgensen s.15*

Evangelisk katolicitet. Anmeldelse af Om Kyrkans enhet och identitet i Kristus. Berth Löndahl (red.) *ved Peter Edlef Nissen s.19*

Sekvens til Skærtorsdag ved Fodvaskningen s. 22

Program FKF-konvent 2022 s.23
